

ÄR DU MANTALSSKRIVEN I SNESUDDEN ELLER LEVER DU PÅ NÄTET?

Av Håkan Alsterlind, Tvärberget, Gransjö.

Vad innebär mantal? Mantal är ett begrepp som är svårtydbart. Vi möter det i mantalslängderna, där ordet snarast används i sin ursprungliga betydelse: ett mannatal = ett antal män, en mantalslängd = längd över skattebetalande män. Att i mantalslängden vara befriad från mantal innebar att man var befriad från att betala mantalspenning.

När Gustav Vasa 1524 vid herremötet i Vadstena beslutade om en allmän jordebok för att effektivisera skatteuppbörden, bestämdes det att varje gård skulle skattläggas i mantal. Mantalet svarade mot olika stor jordareal på olika håll, beroende på bördigheten, tillgång på skog, äng, och fiskevattnet.

Ett mantal skulle ge "besuttenhet" åt en boende, vilket innebar att det skulle ge bärning åt en familj och dessutom räcka till grundskatterna till Kronan.

Genom nyodling, utdikning osv. kunde en gård utan att öka sin areal öka sin avkastning. Mantalet kunde då räknas upp. Man talar då om förmedlat mantal. På ett och samma hemman kunde det då finnas både ett oförmedlat mantal och förmedlat mantal.

Kronan har alltid försökt motverka splittring av jordägandet, främst av skatteskal. Har du försökt få utöka din fastighet med några fattiga 100-tals m²? Möter du motstånd från Staten/Lantmäteriet? Kan tänka mig det!

Helst ville Staten ha hela mantal, men 1684 medgavs klyvning till 1/4, från 1827 tilläts klyvning efter besuttenhetsprövning och efter 1881 råde fri hemmansklyvning.

I extrema fall kunde mantalen splittras till 64-delar, 128-delar och ännu mindre. Mantalet och skatten fastställdes genom skattläggnings- och jodrannsaktionsförrättningar, som verkställdes av kronofogde, häradsskrivare, lantmätare, m.fl.

Är du intresserad av mantalets innersta väsen? Här finns mer:

Wickman Holger:	Meddelanden från svenska riksarkivet
Johansson Ewa:	Släktforskningens mysterium
Harlén Hans:	Sverige från A till Ö
Nordlöf Barbro:	Rättshistoria för släktforskare
Klein Stefan:	Lyckoformeln sid 24
Ulf Rönnqvist:	Om våndan att utvidga fastigheten
	När pensionären tänker nytt